Коло среће и срце у јунака

Пише: Ђорђе Вукадиновић
уторак, 27 септембар 2011 12:40

Да не буде неспоразума: ово заправо није никаква „спортска колумна“, али ми се оно што се последњих пар недеља догађало на европским првенствима у кошарци и одбојци чини као згодна прилика да боље и јасније изразим оно што мислим и за шта се – односно, против чега – већ годинама са више или мање успеха борим. Спорт је ту, наравно, само пластичан пример и метафора.

Моја је теза да када се дође до одређеног нивоа техничке и тактичке умешности, а у врхунском спорту се то напросто подразумева, све остало је ствар срца, односно вољног елемента. У том смислу су на ова два првенства једино шпански кошаркаши својим квалитетом значајно одскакали, и једино за њих ово малочас речено не важи у потпуности. Али сви остали су се пласирали тамо где јесу на основу комбинације два пресудна момента – спортске среће и спортског морала.

Е, сад, среће или има или нема. Тачније, некад је има мало више, а некад мало мање. Хоћу рећи – ретки су баш апсолутни срећковићи или апсолутни баксузи, а фортуна углавном на крају компензује своје враголије, ако не баш одмах у другом полувремену, а оно макар у другој утакмици или другом такмичењу. Остаје, дакле, срце, односно „борбени морал“ и управо то је елемент, а не разлика у играчком знању и квалитету, у којем су ових дана српски одбојкаши били супериорнији од својих ривала и од својих колега кошаркаша. А, разуме се, и неупоредиво изнад онога што се зове реалношћу српског друштвеног, политичког и економског живота.

Али спортски морал је изузетно крхка и компликована ствар, која има и своје психолошке, политичке, симболичке и „метафизичке“ аспекте. И по тај морал тешко да има ишта горе и самодеструктивније од оне некритичке еуфорије и имбецилног јуначења које преплави српску јавност пред скоро свако велико такмичење. Али чак и када све то не би имало директно погубне последице по исход читавог пројекта, нормалан човек не може а да не осећа стид пред сценама баналности и неукуса док владајући медији, компаније и политичари испраћају „наше момке“ на какво велико такмичење, да тамо „бране част“ и „осветлају образ“ народу и отаџбини. (А при чему се, узгред речено, сви скупа – народ, отаџбина, медији, бизнисмени и политичари – о личној и колективној

части и образу, све мање и све површније брину).

Годинама сам то посматрао и утврдио следећу „гвоздену“ законитост – што је испраћај гламурозни и еуфоричнији (сетите се само лудовања приликом одласка фудбалера на последње светско фудбалско првенство), то ће неуспех бити већи, а повратак срамотнији и депресивнији. Кад год видим нешто такво, унапред сам сигуран и могу да се кладим да од те работе, била она спортска или политичка, неће бити ништа. Тако је било и са оним злосрећним ратом почетком деведесетих у који се ушло неприпремљено и олако као у кафану. А тако ће, верујте ми, на крају (не) бити и са овом актуелном ЕУ-форијом.

Најгори смо кад се бахатимо и хвалишемо. А од када су се у све то укључили још и таблоиди, те „златни“, „генерални“ и остали спонзори, ствар је постала апсолутно неподношљива. Узгред, када смо већ код спонзора, генерални спонзор српских кошаркаша на овом првенству била је хрватска „Идеа“. А да ли, макар и у најлуђем сну, можете замислити да се хрватска кошаркашка, фудбалска или рукометна момчад појави на неком такмичењу праћена рекламама „Максија“ или „Књаз Милоша“?! Но, нису нам овај пут Хрвати криви. Мада, опет, не могу да се не запитам како је могуће да се нико у хрватским пословним и политичким круговима коначно мало не запита да ли је могуће, да ли је у реду и да ли може трајно опстати стање у којем њихове компаније овде спонзоришу репрезентацију (плус „покуповаше пола Војводине“), док српске код њих не могу ни да привире.

Чак и када није сасвим без покрића, потцењивање другог је увек ружна и штетна ствар која нам се на крају редовно обије о главу. Увек се са нелагодом сећам оне фразе о „бечким коњушарима“, из времена распада СФРЈ, или слогана „Европо, настави да трениираш“, из доба када се веровало да је довољно да наши кошаркаши само истрче на паркет и сви ће одмах да се предају и падну на теме. А наличје тог неукусног хвалисања јесте, наравно, несигурност и комплекс ниже вредности („најгори смо“, „ништа не вреди“, „све је пропало“) који аутоматски проради чим нешто крене како не треба, када се јави панични страх од пораза и проради сумња у (не)достижност зацртаног циља. То је оно када се следи срце и „скрати“ рука, и када чак и они највештији почетнички греше у корацима, пријему и додавањима, и све се распада попут Пепељугиних кочија и балске опреме након што је откуцала поноћ. А добре виле ниоткуда. Само општа збуњеност на терену, бауљање, конфузија, брука и блам.

Управо тако су, практично, од оног несрећног пораза против Француза па до самог краја, деловали српски кошаркаши у Литванији. Није уопште проблем то што нису прошли

у полуфинале. Није најгоре чак ни то што неће играти на Олимпијади следеће године. Најгоре је то што у последњим мечевима нису показали ни минимум спортског духа и воље за победу и што су се предали много пре краја и пре него што је све било заиста изгубљено и завршено. Није, дакле, проблем што се нису пласирали, него што, по томе како су се понашали и како су играли, нису ни заслужили да се пласирају.

Наравно да се ни одбојкаши нису нужно морали вратити као победници. Онај драматични полуфинални меч са Русима се лако могао изгубити, а ни у финалу са Италијанима ствар се уопште није морала завршити овако како се завршила – убедљиво и привидно лако. Једна лопта, сервис, линија или судијска одлука могле су довести до тога да се златни момци из Беча врате са – замислите – „само“ бронзаном медаљом. Али то не мења ништа на суштини ове приче. Неоптерећени императивом успеха, помало скрајнути од оне деструктивне пажње јавности, политичара и медија, они су на такмичење отишли готово неприметно и скромно, без еуфорије и великих очекивања – и вратили се као шампиони. Наравно, није довољна само скромност. Миљковићеву чету су красили тимска игра, другарство, солидарност, пожртвовање, борбеност и међугенерацијска слога – опет све психолошко-вољне особине и „традиционалне“ колективне врлине које се све ређе срећу, како у животу, тако и на спортском терену.

Да резимирамо: спремити се најбоље што можеш, борити до краја, не прецењивати себе нити потцењивати противника, не предавати се и не паничити ни онда када не иде и када се чини да је све изгубљено. Ето вам формуле успеха – и то не само када је о одбојци и спорту реч.

Све су то имали одбојкаши и скоро све је то овога пута недостајало кошаркашима. А поготово то немамо у политици и другим областима.

Судије!? Па они су такви какви су. Не сме се дозволити да вас деконцентришу и избаце из такта или из игре. Понекада се заиста не може против њих, али њихове одлуке могу пресудно да нашкоде само у изједначеним ситуацијама. Ако сте убедљиви и јаки, ни судије неће хтети да иду превише против вас. Уместо сталне оптерећености суђењем, важније је, на пример, имати свест о томе да се утакмица игра до краја („до последњег звиждука“) и да ништа – ни пораз, ни победа – није унапред записано и дефинитивно све док се меч не оконча. А ми, насупрот томе, и опет у готово свим областима, лако клонемо духом и унапред се предајемо. Баш као што, с друге стране, често унапред књижимо „сигурне бодове“ и славимо победе које су на дугом штапу, и на њему најчешће остају.

Кант је својевремено рекао да етика није наука о томе како да се постане срећан, већ о томе како да се буде „достојан среће“. У том смислу, одбојкаши су своју срећу заслужили и на крају су је и имали у одлучујућим тренуцима. Наравно, могло се догодити и да срећа изостане и онда би Миљковић и другови били оно што се у спортском жаргону зове „трагичари“. Кошаркаши, пак, нити су среће имали, нити су, барем по томе како су одиграли последње три утакмице, заслужили да је имају. И то је оно што је најгоре и најтужније. Баш као што је лоше и тужно што се „из авиона“ може видети и закључити на коју од ових репрезентација данашња Србија више личи. (Мада већ и само поређење политичке Србије са макар и гором од ове две спортске екипе делује као велики и незаслужени комплимент.)

И коначно – одужих, пошто не знам да ли ћу се и када поново враћати на ову тему – волео бих да, као неку врсту поуке и историјског закључка констатујемо следеће. Србија и српски народ су у финале последњег века ушли прилично неприпремљени, са вишком претенциозности и мањком познавања противника и новонасталих околности. А и геополитичка срећа која нас је пратила током већег дела овог периода, и која је понекад у нашу корист умела да расплете замршено историјско клупко, окренула нам је леђа. Распоред мечева је био неповољан, судије ненаклоњене, а противници мотивисанији. (Сада се тек види цена свих оних ранијих неискоришћених шанси и зицера, које смо дуго и олако пропуштали и промашивали.) Али чак и у таквим околностима, да смо ми били мало бољи, вероватно бисмо и прошли боље. Хоћу рећи, противници јесу били јачи, или барем у савезу са јачима, и у таквој констелацији пораз се можда и није могао избећи. Али ипак нисмо морали бити баш овако поражени. Да смо, сви скупа, од руководства, до „елите“ и народа, били мало храбрији, паметнији, поштенији, борбенији и искренији, не бисмо изгубили са оволиком разликом – и не бисмо изгубили образ као што, нажалост, јесмо у читавом низу ситуација током ових двадесет година.

Али, као што рекох, ништа није готово док се не заврши. Тим пре што се у историји и у животу, сем накнадно и ретроактивно, никада са сигурношћу не може рећи кад је утакмица почела и кад завршава, кад ће се указати изненадна шанса и коме ће припасти последњи звиждук.